

УДК 340.134:349.6:341.171(4-6ЄС:477)
<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2026-1-19-163-173>
<https://orcid.org/0000-0003-3133-9034>

Бернацький О. В.,
 кандидат юридичних наук, керівник юридичної фірми
 «Адвокат і Закон»,
 м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0956-7447>

Баранова Н. В.,
 кандидат історичних наук, старший викладач
 кафедри міжнародних відносин факультету права
 та міжнародних відносин Київського столичного
 університету імені Бориса Грінченка
 м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ЗНАЧЕННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено комплексне дослідження поняття та видів нормотворчої діяльності. Проаналізовано міжнародно-правові акти, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України, а також наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені особливостям нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки. Метою статті є визначення поняття нормотворчої діяльності, класифікація її видів та обґрунтування її значення для забезпечення екологічної безпеки в сучасних умовах. Обґрунтовано, що нормотворча діяльність у сфері екологічної безпеки є спеціалізованим різновидом правотворчості, що здійснюється уповноваженими суб'єктами та спрямована на створення, зміну і скасування правових норм, покликаних забезпечувати екологічну безпеку в державі шляхом гарантування конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля, установлення екологічних нормативів і стандартів, а також юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства. Зазначено, що нормотворча діяльність у сфері забезпечення екологічної безпеки не є однорідною, а тому її можна поділити на п'ять основних видів: міжнародну, законодавчу, підзаконну, відомчу та локальну. Кожен із цих видів має специфічну правову основу, коло суб'єктів та механізм реалізації. Розкрито значення нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки України через специфіку виконання нею превентивної, регулятивної, інформаційної та євроінтеграційної функцій. Зазначено, що чинниками, які негативно впливають на ефективність нормотворчої діяльності в екологічній сфері в умовах воєнних дій в Україні, є фрагментарність нормативного регулювання правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки, часткова невідповідність положень підзаконних і відомчих нормативно-правових актів змінам, внесеним до законів України, повільний процес імплементації європейських норм і стандартів у національне законодавство, а також застарілість окремих екологічних нормативів. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення нормотворчої діяльності у сфері екологічної безпеки, зокрема шляхом систематизації національного законодавства, прийняття єдиного кодифікованого законодавчого акта та посилення євроінтеграційної складової нормотворчого процесу в Україні.

Ключові слова: нормотворча діяльність, екологічна безпека, українське законодавство, підзаконна нормотворчість, відомча нормотворчість, екологічні стандарти, євроінтеграція, ЄС.

BERNATSKYI O., BARANOVA N. THE CONCEPT, TYPES AND SIGNIFICANCE OF NORM-MAKING ACTIVITY IN THE FIELD OF ENSURING ENVIRONMENTAL SECURITY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Abstract. The article presents a comprehensive study of the concept and types of norm-making activity. An analysis is conducted of international legislation, legislative and subordinate normative legal acts of Ukraine, as well as the scholarly contributions of leading domestic and foreign researchers who have examined the particularities of norm-making activity in the field of environmental safety.

The purpose of the article is to define the concept of norm-making activity, classify its types, and substantiate its significance for ensuring environmental safety in contemporary Ukraine. It is argued that norm-making activity in the field of environmental safety constitutes a specialised form of law-making carried out by authorised subjects and aimed at the creation, amendment, and repeal of legal norms designed to ensure and maintain environmental safety in the state through guaranteeing the constitutional right of citizens to a safe natural environment, establishing environmental standards and norms, and providing for liability for violations of current legislation. It is noted that norm-making activity in the field of environmental safety is not homogeneous and may accordingly be divided into four principal types: international, legislative, subordinate, departmental, and local. Each of these types is characterised by a specific legal basis, a distinct range of subjects, and a particular mechanism of implementation. The significance of norm-making activity in the field of ensuring environmental safety in Ukraine is examined through the lens of its preventive, regulatory, informational, and European integration functions. It is established that the factors adversely affecting the effectiveness of norm-making activity in the environmental sphere under conditions of armed conflict in Ukraine include: the fragmentary nature of normative regulation of legal relations in the field of environmental safety; partial inconsistency between the provisions of subordinate and departmental normative legal acts and amendments introduced to Ukrainian legislation; the slow pace of implementation of European norms and standards into national legislation; and the obsolescence of certain environmental standards. Proposals are formulated for the improvement of norm-making activity in the field of environmental safety, including the systematisation of national legislation, the adoption of a unified legislative act, and the strengthening of the European integration dimension of the norm-making process in Ukraine.

Keywords: norm-making activity, environmental safety, Ukrainian legislation, subordinate norm-making, departmental norm-making, environmental standards, European integration, EU.

Постановка проблеми. Забезпечення екологічної безпеки є одним із найвищих пріоритетів національної безпеки України та спрямоване на захист життя і здоров'я людини від негативного впливу довкілля. Така діяльність потребує належного правового регулювання, захисту екосистем, подолання наслідків воєнних дій і кліматичних змін відповідно до засад державної екологічної політики. Варто зазначити, що ст. 16 Конституції України визначає забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України обов'язком держави, а ст. 50 гарантує кожному право на безпечне для життя і здоров'я довкілля [1]. Водночас ст. 92 Основного Закону України встановлює, що основи екологічної безпеки визначаються виключно законами України. Це що свідчить про визначальну роль законодавчого регулювання у цій сфері взагалі та нормотворчої діяльності як важливого інструмента забезпечення екологічної безпеки зокрема. Адже саме через створення належних правових норм держава реалізує свій конституційний обов'язок перед суспільством.

Попри наявність значної кількості нормативних актів, національне законодавство у сфері забезпечення екологічної безпеки, як зазначають багато науковців і практиків, залишається несистематизованим, фрагментарним, некодифікованим і подекуди суперечливим [2]. На жаль,

навіть базовий Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» 1991 року, незважаючи на численні зміни і доповнення, не забезпечує цілісного регулювання всіх аспектів екологічної безпеки [3], а десятки спеціальних законів, кодексів і підзаконних актів утворюють розгалужену систему, у якій нерідко трапляються прогалини, колізії та дублювання правових норм. Ситуацію додатково ускладнює повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, що створює безпрецедентні виклики для екологічної безпеки та потребує нових нормотворчих підходів [4]. За таких умов дослідження поняття, видів і значення нормотворчої діяльності в екологічній сфері набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади нормотворчої діяльності в її загальному розумінні досліджувалися у наукових працях А. О. Нечипоренка та В. М. Панасюка, які проаналізували проблеми нормотворчості органів виконавчої влади [5; 6]. Погорелова З. О. дослідила організаційно-правові напрями удосконалення відомчої нормотворчої діяльності [7]. Окремо слід відзначити праці В. І. Теремецького та В. В. Лазарева, присвячені проблемам правотворчої діяльності й правотворчої термінології в Україні та Італії [8], а також дослідження, в якому юридичну термінологію обґрунтовано як основу точності правових норм [9]. В екологічному праві проблемні аспекти нормотворчого процесу в контексті забезпечення національної безпеки досліджували Г. В. Анісімова, О. Я. Трагнюк та І. В. Яковюк [10], а в контексті європейських орієнтирів формування державної екологічної політики – В. В. Костицький, О. Р. Балацька та А. А. Суходольська [11]. В адміністративно-правовій науці питання правового забезпечення екологічної безпеки в Україні аналізували С. Лісовський та Л. Головка [12], у порівняльному аспекті з країнами Європейського Союзу (далі – ЄС) – В. І. Теремецький [13] та В. Клименко [14]. Водночас проблеми реформування системи суб'єктів забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану стали предметом дослідження у працях О. М. Ковтун [2] та Н. А. Макаренко [4]. Однак комплексного дослідження саме нормотворчої діяльності як цілісного правового явища у сфері забезпечення екологічної безпеки, що охоплювало б характеристику її видів в умовах сьогодення, у вітчизняній науці бракує.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу поняття, видів та значення нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки України, а також визначення основних напрямів удосконалення такої діяльності в контексті євроінтеграційних процесів та за умов сучасних викликів.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- розкрити поняття та визначити специфічні ознаки нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки України;
- охарактеризувати види нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки та з'ясувати їх значення для забезпечення екологічної безпеки;
- окреслити напрями вдосконалення нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки в контексті євроінтеграційного процесу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи сутність нормотворчої діяльності в екологічній сфері, передусім слід зазначити, що в загальнотеоретичному розумінні вона є особливим видом правотворчості [6]. У цьому значенні нормотворча діяльність становить діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на створення, зміну та скасування правових норм шляхом прийняття нормативно-правових актів [5, с. 12].

В. М. Панасюк, Ю. Ю. Бальцій та П. М. Сеницин, досліджуючи проблеми нормотворчості органів виконавчої влади, визначають її як особливу діяльність держави, здійснювану спеціально уповноваженими суб'єктами, спрямовану на нормативне закріплення суспільних потреб та інтересів [6]. Додамо, що в контексті екологічної безпеки ці суспільні потреби та інтереси мають подвійну природу: з одного боку, це потреба в безпечному для здоров'я довкіллі, а з іншого –

необхідність забезпечення збалансованого економічного розвитку, який неминуче пов'язаний із впливом на навколишнє природне середовище.

Погорелова З. О., розглядаючи відомчу нормотворчість крізь призму діяльності центральних органів виконавчої влади, конкретизує, що це діяльність уповноважених керівників центральних органів виконавчої влади, які в межах своєї компетенції створюють відповідні відомчі підзаконні акти шляхом створення, зміни, доповнення та скасування правових норм [7]. При цьому авторка наголошує на важливості державної реєстрації нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади як складової належного функціонування системи відомчої нормотворчості. Останнє положення, на наше переконання, має принципове значення і для екологічної сфери, де значна частина нормативно-правового регулювання конкретизується саме на відомчому рівні.

Нормотворча діяльність в екологічній галузі загалом і у сфері забезпечення екологічної безпеки зокрема, як свідчить проведений аналіз, має низку специфічних ознак, що відрізняють її від нормотворчості в інших галузях права.

По-перше, нормотворча діяльність у сфері забезпечення екологічної безпеки має особливий об'єкт регулювання – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із забезпеченням безпечного для життя і здоров'я людини довкілля. Слід наголосити, що у ст. 92 Конституції України закріплено, що екологічна безпека визначається виключно законами України, що підкреслює визначальну роль законодавчого регулювання взагалі та нормотворчості у цій сфері зокрема [1].

По-друге, нормотворча діяльність характеризується тісним зв'язком із природничими науками, оскільки встановлення екологічних нормативів, зокрема гранично допустимих концентрацій, викидів і скидів, потребує належного наукового обґрунтування з урахуванням даних токсикології, гідрології, метеорології та інших природничих дисциплін [15]. Аналіз положень базового Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» дає підстави стверджувати, що розділ V цього Закону (статті 27–33) присвячений екологічним стандартам і нормативам та охоплює нормативи екологічної безпеки, гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин, гранично допустимі викиди і скиди, а також нормативи використання природних ресурсів [3]. Таким чином, екологічне нормування має подвійну природу – юридичну та природничо-наукову, що істотно ускладнює нормотворчий процес, оскільки потребує залучення не лише юристів, а й фахівців природничого профілю.

По-третє, нормотворчість у природоохоронній сфері значною мірою зумовлена міжнародними зобов'язаннями України. Так, Орхуська конвенція 1998 року закріплює право громадськості на доступ до екологічної інформації, участь у прийнятті рішень з екологічних питань та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [16]. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо) передбачає здійснення оцінки впливу на довкілля щодо діяльності, яка може мати значний транскордонний вплив, що стало одним із міжнародно-правових чинників формування національного законодавства у цій сфері, зокрема прийняття у 2017 році Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [17]. Водночас Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає наближення національного екологічного законодавства до актів права ЄС, зокрема до 26 директив і 3 регламентів ЄС у відповідних секторах екологічної політики [18]. Як зазначає А. Роялл, сучасний розвиток Орхуської конвенції відбувається в умовах нових викликів, пов'язаних, зокрема, із застосуванням Конвенції під час збройного конфлікту після вторгнення Російської Федерації в Україну, що актуалізує питання адаптації нормотворчих механізмів до надзвичайних обставин [19]. Погоджуючись із цим, вважаємо, що міжнародні зобов'язання дедалі більше впливають на зміст і напрями нормотворчої діяльності суб'єктів забезпечення екологічної безпеки в сучасній

Україні. На підтвердження цього наведемо позицію В. І. Теремецького, який, характеризуючи систему нормативно-правових актів у сфері охорони довкілля, зазначає, що вона є багаторівневою і складається з низки взаємопов'язаних нормативно-правових актів [20, с. 211]. Саме тому міжнародно-правовий рівень посідає важливе місце у структурі правового регулювання екологічної безпеки. Це зумовлено тим, що чинні міжнародні договори України є частиною національного законодавства України, а у разі встановлення міжнародним договором інших правил, ніж ті, що передбачені актом законодавства України, застосовуються правила міжнародного договору.

По-четверте, нормотворчість у сфері реалізації державної екологічної політики має багаторівневий характер, оскільки здійснюється одночасно на парламентському, урядовому, відомчому та місцевому (локальному) рівнях [7]. Це зумовлює формування складної ієрархічної системи нормативно-правових актів, яка потребує постійної координації та узгодження, що слід визнати однією з ключових проблем у цій сфері.

На підставі проведеного аналізу наукових джерел і чинного законодавства України нормотворчу діяльність у сфері забезпечення екологічної безпеки можна визначити як спеціалізований різновид правотворчості, що здійснюється уповноваженими суб'єктами (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування) та спрямований на створення, зміну і скасування правових норм, покликаних забезпечувати й підтримувати екологічну безпеку в державі шляхом гарантування конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля, установа екологічних нормативів і стандартів, а також визначення юридичної відповідальності за порушення норм чинного законодавства України та міжнародних нормативних актів (договорів).

Враховуючи наведене, можна дійти висновку, що нормотворча діяльність у сфері забезпечення екологічної безпеки не є однорідною, а поділяється на кілька видів: міжнародну, законодавчу, підзаконну, відомчу та локальну. Кожен із цих видів має специфічну правову основу, коло суб'єктів і механізм реалізації. Оскільки міжнародній нормотворчій діяльності вже було приділено певну увагу, далі доцільно надати детальнішу характеристику іншим видам нормотворчості.

Законодавча нормотворчість здійснюється Верховною Радою України як єдиним органом законодавчої влади (ст. 75 Конституції України) [1]. Саме Верховна Рада України приймає закони, якими визначаються, зокрема, основи екологічної безпеки, засади використання природних ресурсів та правовий режим власності на них (ст. 92 Конституції України) [1]. Слід зауважити, що профільним парламентським органом у цій сфері є Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування, який здійснює законопроектну роботу у сфері забезпечення екологічної безпеки, опрацьовує законопроекти, готує висновки та рекомендації.

Окрему увагу привертає інтенсивність законодавчої діяльності у 2022–2024 роках, коли Верховна Рада України, попри умови воєнного стану, прийняла низку важливих екологічних законів, значна частина яких має євроінтеграційне спрямування. Так, Закон України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-IX [21] визначає правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов'язаної із запобіганням утворенню відходів, зменшенням обсягів їх утворення, підготовкою до повторного використання та перероблення. Як зазначає у своїй праці С. О. Синчанський, вказаний Закон спрямований на наближення національного законодавства до підходів Рамкової директиви ЄС про відходи 2008/98/ЄС [22], що, на думку автора, надало змогу упорядкувати сферу відходів електричного і електронного обладнання відповідно до європейських стандартів [22]. Водночас Закон України «Про інтегроване

запобігання та контроль промислового забруднення» від 16.07.2024 № 3855-IX [23] запроваджує принципово новий для України підхід до дозвільного регулювання – систему інтегрованого дозвільного дозволу, що ґрунтується на висновках найкращих доступних технологій та методів управління (НДТМ) [23].

Підзаконна нормотворчість у цій сфері здійснюється насамперед Кабінетом Міністрів України та Президентом України і є рівнем, на якому екологічне законодавство набуває конкретизованого нормативного змісту. Відповідно до ст. 116 Конституції України, саме Кабінет Міністрів України забезпечує проведення політики у сферах охорони природи, екологічної безпеки та природокористування [1]. Іншими словами, підзаконна нормотворчість конкретизує та деталізує положення законів, визначає механізми й процедури їх реалізації, перетворюючи загальні законодавчі приписи на конкретні правила поведінки. Як справедливо зазначають С. Лісовський і Л. Головка, система підзаконних нормативно-правових актів у сфері забезпечення екологічної безпеки є важливим чинником захисту природного середовища [12].

На підставі аналізу підзаконних актів Кабінету Міністрів України можна виокремити два основні напрями нормотворчої діяльності: 1) стратегічне планування; 2) нормативне регулювання окремих сфер екологічної політики.

До першого напрямку належить, зокрема, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року» від 20.10.2021 № 1363-р [24], яким було схвалено саму Стратегію та операційний план її реалізації у 2022–2024 роках. Стратегія визначає 10 соціально-економічних секторів, вразливих до наслідків зміни клімату, – від біорізноманіття та водних ресурсів до громадського здоров'я, лісового господарства, транспорту та інфраструктури, – а також встановлює пріоритетні напрями діяльності у відповідних сферах. Показово, що у 2025 році Кабінет Міністрів України затвердив другий операційний план заходів з реалізації цієї Стратегії вже на період 2025–2027 роки [24], що свідчить про послідовність підзаконної нормотворчості та реальне функціонування інструментів стратегічного планування.

До другого напрямку належить, зокрема, постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем» від 13.06.2024 № 684 [25], яка встановлює сучасні організаційно-правові засади функціонування державної системи моніторингу довкілля. Цим актом передбачено 4 рівні спостереження – від національного до об'єктового – та 8 підсистем моніторингу, зокрема атмосферного повітря, вод, земель і ґрунтів, лісів, біорізноманіття та ландшафтів, геологічного середовища, управління відходами і фізичних факторів.

Окрему роль у підзаконній нормотворчості у сфері екологічної безпеки відіграє Президент України, який реалізує свої повноваження, зокрема, шляхом видання указів, у тому числі тих, якими вводяться в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України. Зокрема, Указом Президента України від 23.03.2021 № 111/2021 було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації» [26]. Враховуючи, що екологічне законодавство є невід'ємною складовою системи забезпечення екологічної безпеки, а екологічна безпека, зі свого боку, становить складову національної безпеки України, залучення безпекових механізмів РНБО до вирішення екологічних питань вбачається обґрунтованим.

Відомча нормотворчість у сфері екологічної безпеки здійснюється насамперед Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України (далі – Міндовкілля), а також іншими центральними органами виконавчої влади в межах їхньої компетенції. Цей вид нормотворчості заслуговує на особливу увагу, оскільки саме на відомчому рівні формується значний масив технічних екологічних нормативів і процедурних правил. Так, Міндовкілля,

зокрема, уповноважене затверджувати нормативно-правові акти у сфері охорони довкілля, визначати окремі процедурні аспекти дозвільної діяльності, а також встановлювати порядок ведення моніторингу компонентів довкілля тощо та обліку у відповідних сферах. Як приклад відомчої нормотворчості доцільно навести наказ Міндовкілля від 26.11.2024 № 1534 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку відходів та подання звітності та Типової форми обліку відходів», який конкретизує механізм реалізації окремих положень Закону України «Про управління відходами» та забезпечує практичне функціонування системи державного обліку відходів [21]. Окрім Міндовкілля, у межах своєї компетенції до відомчого нормативного регулювання у відповідних сегментах екологічної сфери залучаються також Державна екологічна інспекція України та Державне агентство водних ресурсів України.

Водночас саме відомча нормотворчість є однією з найбільш проблемних ланок у системі нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки. Слід визнати, що неодноразові реорганізації Міндовкілля, зокрема його перейменування, зміни структури та перерозподіл повноважень, ускладнюють систематизацію відомчих актів і належну реалізацію їх положень. Крім того, окремі екологічні нормативи не повною мірою відповідають сучасним вимогам. Як зазначають В. І. Уberman та Л. А. Васьковець, екологічні нормативи якості водних об'єктів в Україні мають суттєві термінологічні відмінності порівняно зі стандартами ЄС, а нормотворча діяльність у сфері екологічного нормування водних об'єктів має бути орієнтована на адаптацію до європейських стандартів [15]. Погоджуючись із цим, додамо, що ситуацію додатково ускладнює дублювання окремих повноважень з іншими центральними органами виконавчої влади, зокрема з Міністерством охорони здоров'я України щодо санітарно-гігієнічних нормативів.

Місцева (локальна) нормотворчість здійснюється місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування в межах наданої їм компетенції. Це той рівень, на якому правове регулювання у сфері екологічної безпеки найбільш безпосередньо пов'язане з повсякденними потребами територіальних громад. Саме через нормотворчість на локальному рівні конкретизуються правила у сферах поводження з побутовими відходами, благоустрою, утримання зелених насаджень, використання окремих природних ресурсів місцевого значення, а також організації громадських слухань з екологічних питань. Так, відповідно до ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать підготовка і подання на затвердження ради місцевих екологічних програм, а також участь у розробленні державних і регіональних програм охорони довкілля [27]. Водночас Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачає, що місцеві ради у випадках, установлених законом, видають дозволи на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, затверджують місцеві екологічні програми та організовують збирання, переробку, утилізацію і захоронення відходів [3]. Загалом місцеві ради приймають рішення нормативного характеру з широкого кола питань, зокрема щодо поводження з побутовими відходами та їх роздільного збирання, утримання зелених насаджень та благоустрою, порядку використання водних об'єктів місцевого значення, обмежень щодо використання земельних ділянок в екологічно чутливих зонах, порядку проведення громадських слухань з екологічних питань. Типовими прикладами таких актів є місцеві програми охорони довкілля, що затверджуються рішеннями обласних, міських та інших місцевих рад і визначають конкретні заходи з охорони довкілля на відповідній території.

Отже, характеристика основних видів нормотворчої діяльності дає підстави стверджувати, що у сфері забезпечення екологічної безпеки нормотворчість виконує низку важливих функцій: превентивну (через встановлення екологічних нормативів та обов'язкових процедур), регулятивну (через упорядкування екологічних правовідносин), інформаційну та євроінтеграційну (через наближення національного законодавства до норм права ЄС). Саме сукупність цих функцій зумовлює вагомое значення нормотворчої діяльності для держави і суспільства, особливо в умовах надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС 23 червня 2022 року та подальшого відкриття переговорів про вступ 25 червня 2024 року. Як зазначають І. В. Яковюк, Г. В. Анісімова та О. Я. Трагнюк, європеїзація екологічного права пов'язана з адаптацією національного законодавства до норм і стандартів ЄС у сфері охорони довкілля, а вивчення цього досвіду має практичне значення для вдосконалення нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки України [10].

Слід зазначити, що в умовах воєнного стану нормотворча діяльність набуває для забезпечення екологічної безпеки України особливого значення. Як зазначає Н. А. Макаренко, воєнний стан «створює особливі виклики для правового забезпечення екологічної безпеки, що потребує удосконалення нормативно-правової бази у бік криміналізації посягань на екологічну безпеку» [4]. За таких умов нормотворчість виступає важливим інструментом правового реагування на екологічні наслідки воєнних дій в Україні. У цьому контексті заслуговує на увагу підхід зору науковців, відповідно до якого систематизація правових засад у сфері охорони довкілля може бути забезпечена шляхом розроблення і прийняття окремого законодавчого акта [28]. На нашу думку, таким актом має стати Закон України «Про забезпечення екологічної безпеки України», який би комплексно врегулював правові засади забезпечення екологічної безпеки, зокрема у сфері поводження з відходами, в умовах надзвичайних ситуацій, а також у контексті кліматичної, продовольчої, ядерної, радіаційної, промислової та енергетичної безпеки.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави сформулювати такі висновки:

1. Нормотворча діяльність у сфері забезпечення екологічної безпеки є спеціалізованим різновидом правотворчості, що здійснюється уповноваженими суб'єктами та спрямована на створення, зміну і скасування правових норм, покликаних забезпечувати екологічну безпеку в державі шляхом гарантування конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля, встановлення екологічних нормативів і стандартів, а також визначення юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства. Її специфіка зумовлена особливим об'єктом регулювання, тісним зв'язком із природничими науками, багаторівневим характером правового регулювання та виконанням превентивної, регулятивної, інформаційної і євроінтеграційної функцій.

2. Нормотворча діяльність у сфері забезпечення екологічної безпеки поділяється на п'ять основних видів: міжнародну, законодавчу, підзаконну, відомчу та локальну. Законодавча нормотворчість здійснюється Верховною Радою України; підзаконна – Кабінетом Міністрів України та Президентом України; відомча – Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України й іншими центральними органами виконавчої влади в межах їхньої компетенції; локальна – місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Кожен із цих видів має власну правову основу, коло суб'єктів і специфічні механізми реалізації. Втім, усі вони утворюють єдину систему правового забезпечення екологічної безпеки України.

3. Вдосконалення нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки в Україні потребує системного підходу, який передбачає систематизацію законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, прискорення імплементації актів права ЄС в національне екологічне законодавство, а також розроблення і прийняття Закону України «Про забезпечення екологічної безпеки України» відповідно до європейських норм.

4. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаються у поглибленому аналізі окремих видів нормотворчої діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки, насамперед відомчої та локальної нормотворчості, які залишаються найменш дослідженими у вітчизняній науці. Окремого спеціального вивчення також потребують особливості нормотворчої діяльності у сфері охорони довкілля в умовах воєнного стану, а також порівняльно-правові аспекти кодифікації екологічного законодавства в державах-членах ЄС з урахуванням можливостей використання такого досвіду в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Ковтун О. М. Законодавство щодо забезпечення екологічної безпеки в Україні: сучасний стан, проблеми, напрями реформування. Нове українське право. Вип. 3. 2025. С. 119-125. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.3.15>
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
4. Макаренко Н. А., Макаренко О. Ю. Правове забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 82, ч. 2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.32>
5. Нечипоренко А.О. Нормотворчість в Україні: поняття, види, напрями удосконалення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2015. 20 с.
6. Панасюк В. М., Бальцій Ю. Ю., Синицин П. М. Нормотворчість органів виконавчої влади: проблеми теорії та практики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 80. Ч. 2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.57>
7. Погорелова З. О. Організаційно-правові напрями удосконалення нормотворчої діяльності центральних органів виконавчої влади. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: ПРАВО. Вип. 76, ч. 1. 2022. С. 54–59. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281059>
8. Teremetskyi V. I., Lazariiev V. V. Issues of Lawmaking and Lawmaking Terminology in Ukraine and Italy. Law and Safety. 2025. Vol. 97, No. 2. P. 135–146. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2025.2.11>
9. Teremetskyi V. I., Lazariiev V. V., Topchii V. V., Vitiuk D. L., Roy O. V. Legal terminology as the basis for the accuracy of legal norms. Edelweiss Applied Science and Technology. 2025. Vol. 9, No. 3. P. 479–488. DOI: <https://doi.org/10.55214/25768484.v9i3.5242>. URL: <https://learning-gate.com/index.php/2576-8484/article/view/5242/1924>
10. Яковюк І. В., Анісімова Г. В., Трагнюк О. Я. Європеїзація екологічного права держав-членів Європейського Союзу. Проблеми законності. 2022. Вип. 158. С. 82–109. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.158.263248>
11. Костицький В. В., Балацька О. Р., Суходольська А. А. Європейські орієнтири правового забезпечення формування екологічної політики в Україні. Екологічне право. 2024. Вип. 1–2.
12. Лісовський С., Головка Л. Екологічна безпека та її правове забезпечення в Україні. Право. Людина. Довкілля. 2025. Т. 16. № 1. С. 33–50. DOI: <https://doi.org/10.31548/law/1.2025.33>
13. Teremetskyi V., Korol, V., Nebyltsova O., Lukianenko L., Kovalova O., Maliar S. Convergence of eu and Ukrainian legislation in research and environmental areas within european integration and sustainable development strategies implementation. RISUS – Journal on Innovation and

- Sustainability. Vol. 16, № 4. P. 74–88. <https://doi.org/10.23925/2179-3565.2025v16i4p74-88>
<https://revistas.pucsp.br/index.php/risus/article/view/73749>
14. Клименко В. Публічне адміністрування екологічної безпеки в Україні та країнах ЄС. Право. Людина. Довкілля. 2024. Т. 15. № 4. С. 9–30. DOI: <https://doi.org/10.31548/law/4.2024.09>
 15. Уберман В. І., Васьковець Л. А. Понятійно-термінологічні особливості і правовий зміст екологічних нормативів якості для водних об'єктів в Україні та ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 85, ч. 2. С. 192–200. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315319>
 16. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25.06.1998. Ратифікація: Закон України від 06.07.1999 № 832-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-14>
 17. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
 18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
 19. Ryall A. A Brave New World: The Aarhus Convention in Tempestuous Times. Journal of Environmental Law. 2023. Vol. 35. No. 1. P. 161–166. DOI: <https://doi.org/10.1093/jel/eqac023>
 20. Теремецький В. І. Охорона навколишнього природного середовища в Україні: проблеми законодавчого забезпечення. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2014. № 3. С. 210–218.
 21. Про управління відходами : Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20>
 22. Синчанський С. О. Приведення законодавства України щодо управління небезпечними відходами у відповідність з вимогами права Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 86. С. 180–189. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.27>
 23. Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення : Закон України від 16.07.2024 № 3855-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-20>
 24. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80>
 25. Деякі питання функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем : постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2024 № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D0%BF>
 26. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23.03.2021 «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації»: указ Президента України від 23.03.2021 № 111/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111/2021#Text>
 27. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

28. Uliutina O., Starokin A. Legal support for environmental protection in Ukraine and EU countries. *Law. Human. Environment.* 2024. Vol. 15. No. 4. P. 124–143. DOI: <https://doi.org/10.31548/law/4.2024.124>
-

Дата першого надходження рукопису до видання: 10.02.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації: 17.04.2026